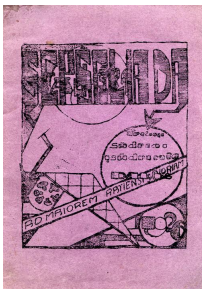
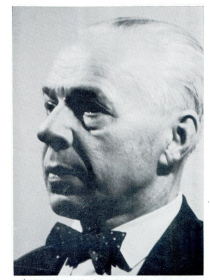

Kauno Aušros gimnazijos laikraščiai

1923 m. Kauno pirmajai gimnazijai buvo suteiktas „**Aušros**“ gimnazijos vardas. Šis įvykis sąlygojo gimnazijos moksleivių visuomeninio aktyvumo proveržį, prisidėjusį ir prie šios mokymo įstaigos laikraščių leidimo. Trečiame dešimtmetyje tiek daug periodinių leidinių nebuvo išleidusi jokia kita mokymo įstaiga. Kauno „Aušros“ gimnazijos moksleiviai literatai, meno draugija, ateitininkai, „Vilties“ („Vyties“) organizacijos nariai, kai kurių aktyvas leido rankraštinius (rašytus ranka ir spausdintus šapirografu) laikraščius. Šie leidiniai ne tik lavino būsimų

klasių

žurnalistų, rašytojų, įvairių kultūros sričių darbuotojų įgūdžius bei skatino jų visuomeninį aktyvumą. Jie taip pat išreiškė moksleivių nuomonę apie šią mokymo įstaigą, jų poziciją mokymo, auklėjimo, kūrybos, bendrabūvio klausimais.

Vienas aštriausių tokios pozicijos reiškėjų buvo Kauno „Aušros“ gimnazijos karikatūrų laikraščelis „**Šepšeliada**“, leistas 1924 – 1926 m. Jo redaktoriumi ir leidėju buvo vėliau žymus rašytojas, žurnalistas **Pulgis Andriušis** (1907 03 31 Gaidžiuose, Tauragnų valsč. – 1970 12 19 Adelaidėje, Australija). „Šepšeliada“ – dar primityvokas P. Andriušio bandymas sujungti du savo pomėgius: rašymą ir daile, pratęsiant Utenos gimnazijos laikraščelio „Pirmieji žingsniai“ leidybos patirtį. Išėjo trys laikraščelio numeriai (KAVB turime tik „trečiąją sūdriai išsūdrintą dalį“, išleistą 1926 m.). P. Andriušiu dar gyvenant gimtajame Gaidžių kaime buvo prilipusi Žemaičio pravardė (jo tėvas buvo Juozapas Žemaitis). Šia pravarde jis ir pasirašė pirmąjį laikraščelio „Šepšeliada“ numerį. Pats Pulgis Andriušis atsiminimuose „Septintoj klasėje“, atspausdintuose jo „Rinktinių raštų“ pirmame tome (Boston, 1968), apie „Šepšeliados“ gimimą rašė: „Aušros gimnazijoje mano vienaklasis K. Kaveckas (tuomet jau lankęs konservatoriją), A. Miškinio buvo pramintas Šepšeliu, pravardė greit prigijo, mat, nešiojo susivėlusią čiuprą, labai lipšnus, landus vaikas. Septintoj klasėj: [1924 – 1925 mokslo metais, pst.], susižavėjęs Homero Odiseja ir Virgilijaus Eneida, ėmiau pats vienas leisti neperiodinį šapirografuotą laikraščelį „Šepšelijadą“, kur savo posmeliais ir piešinėliais apdainavau mokytojų bei klasės draugų nuotykius aukštaitiškos liaudies dainelės melodija (Žalia žolėlė jau nežaluoja, mano širdelė ...). Ir to visai neepinio humoro strėlių smaigaliai daugiausiai buvo nukreipti į matematikos mokytojo (A. Račiukaitis), didžiai griežto ir nervingo, pusę. Jį mokiniai vadindavo „Krušėju“: [šią pravardę mokytojui sugalvojo pats P. Andriušis, pst.]“

Rinktiniai raštai / Pulgis Andriušis. – Boston : Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1968, t. 1, p. 56.

P. Andriušio klasės draugas „Aušros“ gimnazijoje rašytojas Jurgis Gliauda (1906 – 1996) apie įžanginę pirmojo „Šepšeliados“ numerio poemą rašė: „Galiu pasididžiuoti, kad man buvo skirtas vienas pirmųjų poemos posmų. Pavardę „Gliaudys“ autorius rimo dėlei padėjo su kirčiu ant raidės u. Barčiai yra septintokai, pagal Donelaičio būrus. Trigo yra trigonometrija, Račius – matematikos mokytojas Račiukaitis, Pulgio persekiotojas. Pulgis rašė:

Visų žymiausias Jurgis Gliaudys,
Visi mūs barčiai tatau paliudys;
Ar kai kvadratu futbolą muša,
Ar laike trigo, kai Račius kruša. [...]

Apie Pulgį Aušroka / Jurgis Gliauda // Naujoji viltis, 1971, Nr. 2, p. 65.

„Šepšeliadoje“ pašiepiamas matematikos mokytojas A. Račiukaitis atsikeršijo P. Andriušiu, išvesdamas septintoje klasėje jam dvejetą, dėl kurio šis turėjo likti septintoje klasėje kartoti kurso. Gimnazijos direktoriui M. Biržiškai tarpininkaujant (tą paliudija ir pats P. Andriušis bei J. Gliauda) dvejetas buvo ištaisytas į trejetą su minusu, su sąlyga, kad P. Andriušis paliks „Aušros“ gimnaziją ir pereis į kitą mokyklą.

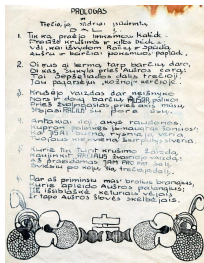
Antrąją ir trečiąją „Šepšeliados“ dalį P. Andriušis išleido jau mokydamasis Kauno profesinės mokytojų sąjungos suaugusiųjų gimnazijoje, bet laikraštėlis ir toliau liko „Aušros“ gimnazijos. Apie antrąją „Šepšeliados“ dalį J. Gliauda, be kita ko, rašė:

„Antrosios Šepšeliados dalį jis paskyrė pavaizduoti Aušros gimnazijos mokytojams. Tai buvo visa virtinė karikatūrų, išpieštų labai vykusiai. [...] Antroje Šepšeliados dalyje Aušros mokytojų kolektyvas formuoja tam tikrą grupę, kurios siekiai, tipingu Pulgio išsireiškimu, „krušti ir sukrušti“ mokinius. [...] Santykis mokinio su mokytoju buvo tam tikro pavaldumo ženkle. Todėl ši antroji Šepšeliados dalis jau buvo revoliucinio pobūdžio aktas. [...]“

Apie Pulgį Aušroka / Jurgis Gliauda // Naujoji viltis, 1971, Nr. 2, p. 68 ; 70.

Šią antrąją dalį, jau spausdintą ne šapirografu, o opolografu, P. Andriušio ir J. Gliaudos liudijimu, pats autorius išplatino savo buvusiems klasės draugams, o vieną egzempliorių nusiuntė paštu M. Biržiškai. Direktorius šį egzempliorių, pasak P. Andriušio ir J. Gliaudos, demonstratyviai suplėšęs per lietuvių kalbos pamoką. Suskaitmenintos antrosios „Šepšeliados“ dalies nuoroda:

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000602093>

KAVB turimoje trečiojoje „Šepšeliados“ dalyje, kaip ir antroje, pašiepiamose karikatūrose su P. Andriušio komentarais buvo vaizduojami „Aušros“ gimnazijos mokytojai. Šioje dalyje dažnai vaizduojamas tuometinis gimnazijos direktorius Mykolas Biržiška („Michaello Furioso“, „Krušėjų Krušėjas“) bei P. Andriušį „užsisėdęs“ matematikos mokytojas Antanas Račiukaitis, laikraštėlyje gavęs „Račiaus“, „Krušėjo“ pravardę. pat nupieštas profesinės mokytojų sąjungos suaugusiųjų

Taip

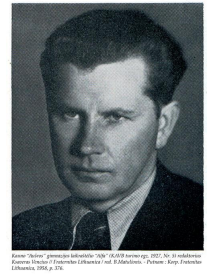
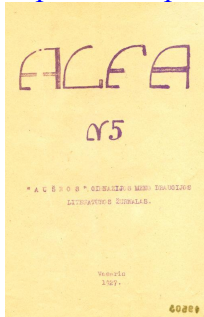
gimnazijoje lietuvių kalbos bei „Aušros“ gimnazijoje lietuvių ir lotynų kalbų mokęs Kazys Kepalas, įvardintas kaip „pastipusių kalbų mokovas, dvigubas krušėjas“, „Aušros“ gimnazijos gydytojas ir higienos mokytojas Motiejus Nasvytis, istorikas Povilas Spudas ir kt. Laikraštėlio „trečiosios sūdriai išūdrintos dalies“ numeryje taip pat prisimenamas ir „Aušros“ gimnazijos laikraštėlio „Šeštokas“ konfiskacijos faktas. Dėl „Šeštoko“ cenzūros P. Andriušis kaltino ne tik gimnazijos kapelioną kun. Stanislovą Jokubauską, bet ir jo nemėgstamą Antaną Račiukaitį bei gimnazijos direktorių Mykolą Biržišką. Visiems laikraštėlio numeriams P. Andriušis viską pats nupiešdavo ir surašydavo. Štai ką atsiminimuose apie P. Andriušį rašo žurnalistas Vincas Rastenis (1905 – 1982) : „Kauno „Aušroj“ jis vėl ėmė leisti „laikraštėlį“. Tik čia jau be jokios organizacijos ar ideologinės globos ar priežiūros, o pats vienas nepriklausomas, niekieno už rankutės nevedamas. Pats leidėjas, pats redaktorius, pats bendradarbis, pats spausdintojas, pats ir platintojas. Turiny – nei informacijos, nei indoktrinacijos, nei agitacijos, nei idėjų ar svajonių deklaracijos, o tik linksmi arba ir kandūs, daugiausiai eiliuoti ir paties redaktoriaus piešinėliais iliustruoti pasišaipymai iš savo gimnazijos kasdienybės reiškinių, ypač nemėgiamesniųjų mokytojų. Tai buvo Šepšeliada – leidinukas su pretenzija į pavidalą – žurnalinį, į turinį – beletristinį. Tik dar tolokai nuo vieno ir kito.“

Pulgio Andriušio metamorfozė : per žurnalistiką į beletristiką / Vincas Rastenis // Metmenys, 1976, Nr. 31, p. 118.

„Šepšeliada“ tiek savo forma, tiek atvirai išreikšta nuomone apie mokyklos pedagogus, tiek tuo, kad laikraštėlį leido vienas asmuo – išskirtinis reiškinys mokyklinėje spaudoje, tačiau Kauno „Aušros“ gimnazija garsėjo dar daugeliu kitų periodinių leidinių, kuriuos čia trumpai ir apžvelgsime. 1924 – 1925 mokslo metais Kauno „Aušros“ gimnazijoje leistas laikraštėlis „Nuotrupa“, deja, neišlikęs, aprašytas tik iš šaltinių. 1925 m. Kauno „Aušros“ gimnazijos ketvirta klasė leido rankraštinį laikraštėlį „Varpelis“, kurio redaktoriais buvo Marijonas Siemaška ir būsimas teisininkas Vytautas Kostas Čepas (1911 – 1985). Penktoje klasėje vietoj „Varpelio“ leistas „Šarūnas“, vėliau pasivadinęs „Spragilu“. 1925 – 1926 m. Kauno „Aušros“ gimnazijos laikraštėlių „Varpelis“, „Šarūnas“, „Spragilas“ KAVB neturime. Suskaitmeninto

„Spragilo“ nuorodos:

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000568071>

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000568072>

Šeštos klasės moksleiviai 1925 – 1926 mokslo metais leido „Šeštoką“, kurio redaktoriumi buvo Jozas Danulevičius, bendradarbiavo vėliau gimnazijos laikraščelio „Alfa“ redaktoriumi buvęs Ksaveras Vencius. KAVB „Šeštoko“ neturime, šio suskaitmeninto leidinio nuoroda:

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000569815>

1925 m. Kauno „Aušros“ gimnazijos kuopelė „Viltis“ (vėliau pasivadinsi „Vytis“) leido mėnesinį rankraštinių laikraštėlį „**Aušros spindulėlis**“. Pirmo numerio ats. red. buvo Jozas Danulevičius. KAVB yra „Aušros spindulėlio“ Nr. 3, kurio redaktoriumi buvo Antanas Katilius.

Straipsnelyje „Nauji mūsų literatūros turtai“, pasirašytame Žvirblio slapyvardžiu ir išspausdintame Kauno „Aušros“ gimnazijos laikraštelyje „Aušros spindulėlis“ (1925, Nr. 3, p. 18 – 23) apie laikraščelius „**Šarūnas**“ ir „**Šeštokas**“ rašoma:

„Keliolika dienų atgal „Aušros“ gimnazijos leidinių tarpan įsibrovė pora „grandiozinių žurnalų“, kuriuos, kaip naujus neturtingos mūsų literatūros „perlus“, rengiuosi čia aptarti. Vienas jų iš „garbingos“ savo leidėjų rankos priėmė taurų „Šarūno“ vardą, o kitas savo „viešpačių“ sumanymu buvo „pakrikštytas“ „Šeštoku“. „Šarūnas“, kaip tenka patirti iš patikimų šaltinių, yra penktos klasės oficiozas. Jo turinys yra neturtingiausias. Pora pasakėlių, pora „eilių“, „daina“ apie praustuvą ir šioks toks karikatūros piešinėlis, tai ir visas „Šarūnas“: [toliau str. autorius aštriai kritikuoja laikraščelio „Šarūnas“ pasakėles ir poeziją, pst.]. [...] Antras žurnalas „Šeštokas“ yra jau kur kas geresnis. Pakanka mesti vieną žvilgsnį į jo turinį ir tuoj pasakysi: - Èė, čia jau menu „atsiduoda“. Klaidų tačiau ir jisai nevengė, o kadangi jo redakcija nutarė kritiką su malonumu priimti, tai nedidelę, manau, papildysiu „nuodėmę“ išskeldamas aikštėn kai kuriuos jo trūkumus. [...]“

Nauji mūsų literatūros turtai / Žvirblis // Aušros spindulėlis, [1925], Nr. 3, p. 18 ; 20.

Kauno „Aušros“ gimnazijos ateitininkų kuopelė 1925 – 1926 m. leido literatūros ir kritikos rankraštinių laikraštėlį „**Skaidra**“, kurio redaktoriais buvo būsimas žurnalistas ir literatūros kritikas Petras Juodelis (1909 – 1975) bei Algirdas Jakševičius (1908 – 1941), vėliau teatro aktorius ir režisierius. KAVB šio leidinio neturime. Suskaitmeninto laikraščelio „Skaidra“ nuoroda:

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000564812>

1922 – 1925 m. Kauno „Aušros“ gimnazijos meno draugija leido laikraštėlį „**Alfa ir Omega**“, kurio ats. redaktoriumi buvo Valys Drazdauskas (1906 12 16 Liepojoje – 1981 04 19 Kaune), literatūros kritikas, vertėjas, žurnalistas, Kauno „Aušros“ gimnaziją baigęs 1928 m. Šio laikraščelio 1925 m. Nr. 2 – 3 buvo su priedu, kurio piešiniai ir karikatūros Pulgio Andrusevičiaus, „Aušros“ gimnazijoje leidusio laikraštėlį „Šepšeliada“. Žurnalo „Alfa ir Omega“ KAVB neturime. Suskaitmeninto „Alfa ir Omega“ nuoroda:

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000515171>

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000606880>

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000606878>

Kauno „Aušros“ gimnazijos meno draugija 1926 – 1928 m. taip pat leido laikraštėlį „Alfa“, kurio redaktorais buvo Petras Juodelis (1909 07 01 Aukštadvaryje – 1975 08 24 Vilniuje), „Aušros“ gimnaziją baigęs 1926 m., redagavęs 1926 m. Nr. 1 - 3, ir Ksaveras Vencius (1906 10 30 Asiūklės k., Gudelių valsč., Marijampolės apskr. – 1945 11 19 Vokietijoje), „Aušros“ gimnaziją baigęs 1928 m. Po gimnazijos Petras Juodelis tęsė žurnalistinę veiklą, 1927 – 1928 m. leido ir redagavo literatūros žurnalą „Pjūvis“, kuriame taip pat bendradarbiavo keletas buvusių „Aušros“ gimnazijos literatų. Ksaveras Vencius pasuko į mediciną ir po gimnazijos literatūrine veikla nebeužsiėmė. KAVB turime laikraštėlio „Alfa“ 1927 m. Nr. 5, kurį redagavo Ksaveras Vencius. Vieni žymesnių šio numerio bendradarbių buvo būsimas istorikas Povilas Štuopis (1907 - 1986), gimnaziją baigęs 1928 m., bei būsimas rašytojas, poetas Jonas Aistis Aleksandravičius (1904 – 1973).

1927 m. buvo leidžiamas ir „Aušros“ gimnazijos moksleivių karikatūrų laikraštėlis „Ač – Ič – Eč“ (KAVB neturime). Šio suskaitmeninto leidinio nuoroda:

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10000515097>

1927 – 1928 mokslo metais Kauno „Aušros“ berniukų gimnazijos septintos klasės moksleiviai vietoj „Spragilo“ taip pat leido šapirografuotą laikraštėlį „Bangos“ (KAVB neturime). Padėtis dėl Kauno „Aušros“ gimnazijos spaudos kažkodėl pasikeitė ketvirtame dešimtmetyje. Mokyklinių laikraštėlių Kauno „Aušros“ gimnazijoje visai neliko, nors literatų veikla joje vis dar buvo labai aktyvi. Lietuvos švietimo reikalams skirtoje spaudoje bei dienraščiuose rasime nemažai Kauno „Aušros“ gimnazijos literatų veiklos atgarsių, tačiau turėti savo laikraštėlį matyt nebuvo poreikio.

Parengė A. Surblys